

Sto lat władzy lokalnej
na polskiej wsi
1918–2018

Andrzej Piasecki
Arkadiusz Ptak

Sto lat władzy lokalnej na polskiej wsi 1918–2018

Warszawa 2018

IRWIR PAN

1918
CIĄGŁOŚĆ I ZMIANA
2018

Recenzent:

dr hab. Waldemar Sługocki, prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego

Redakcja i korekta:

Ewdokia Cydejko

Projekt okładki:

Frycz i Wicha

Ilustracja na okładce:

Wybory 1947 r. do Sejmu – lokal Komisji Obwodowej Wyborczej nr 141.

Fot. PAP/S. Urbanowicz

Książka zrealizowana w ramach projektu IRWiR PAN

„Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi”

Copyright © by Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

oraz Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2018

Publikacja dofinansowana przez Fundację Wspomagania Wsi

**Fundacja
Wspomagania Wsi**

ISBN 978-83-65390-34-9

Wydawca:

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN

ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa

www.irwirpan.waw.pl

Partner Wydawniczy:

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8, 00-317 Warszawa

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (Jerzy Łazarski)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki

Spis treści

Wprowadzenie	7
Rozdział 1. Bilans otwarcia Polski niepodległej	11
1.1. Skutki zaborów i wojen.....	11
1.2. Głębokie zróżnicowanie.....	17
1.3. Warunki społeczne i gospodarcze	20
Rozdział 2. Okres międzywojenny (1918–1939)	25
2.1. W cieniu pozaborczej spuścizny (1918–1933)	25
2.2. Unifikacja i centralizacja wiejskiego samorządu (1933–1939)	34
Rozdział 3. Pod niemiecką i sowiecką okupacją (1939–1944/1945)	41
Rozdział 4. Polska Ludowa (1944–1990)	47
4.1. Budowa nowego systemu władzy lokalnej (1944–1954)	50
4.2. Gromadzkie rady narodowe (1954–1972)	58
4.3. W kierunku dalszej centralizacji. Gminy i sołectwa w latach 1972–1983.....	61
4.4. Samorząd terytorialny czy kolejna reforma rad narodowych (1983–1990)?	69
Rozdział 5. Trzecia Rzeczypospolita	73
5.1. Gminna (r)ewolucja w 1990 r.	75
5.2. Bezpośrednie wybory wójtów	86
5.3. Demokracja bezpośrednia na wsi.	89
5.3.1. Uwarunkowania historyczne i społeczno-polityczne	89
5.3.2. Referenda gminne	92
5.3.3. Zebrania wiejskie w sołectwach	100
5.3.4. Inne formy demokracji bezpośredniej	103
5.4. Modernizacja i europeizacja wiejskich wspólnot samorządowych .	106
Podsumowanie	113

Bibliografia	119
Wykaz aktów prawnych	119
Literatura.....	121
Indeks nazwisk	131